

Інформаційне забезпечення фінансового менеджменту установ охорони здоров'я.

Розглянуто систему інформаційного забезпечення як важливу складову фінансового менеджменту. Охарактеризовано суть та класифікацію інформаційного забезпечення загалом та інформаційної системи охорони здоров'я зокрема, а також висвітлено місце інформації в процесі прийняття рішень.

Зміни в економіці України, що пов'язані з переходом до ринкових засад господарювання, потребують нових способів і підходів до управління економічними процесами. Значною мірою це стосується і управління процесами формування та використання фондів фінансових ресурсів на рівні держави, підприємницьких структур, установ соціальної сфери і громадян. На сучасному етапі економічних перетворень успіх діяльності суб'єкта господарювання неабияк залежить від того, наскільки раціонально й ефективно побудована система їхнього фінансового менеджменту.

Отже, в сучасних умовах об'єктивно зростає роль фінансового менеджменту як комплексу взаємопов'язаних управлінських рішень і заходів на різних рівнях управління фінансовими ресурсами [1,32]. Фінансовий менеджмент, будучи складовою частиною системи загального менеджменту, дає змогу координувати результати і підвищувати ефективність виробничого менеджменту, маркетингу й менеджменту персоналу, формувати високі темпи економічного розвитку, значно підвищувати конкурентноспроможність суб'єктів господарювання і забезпечувати їхній стабільний розвиток на довгостроковий період.

Ефективність будь-якої управлінської системи, і особливо системи фінансового менеджменту, в значній мірі залежить від її інформаційного забезпечення. Управління фінансами в галузях соціальної сфери ускладнюється недостатнім вивченням систем інформаційного забезпечення на тлі нестабільних соціально-економічних і суспільно-політичних процесів.

Від якості інформації, що використовується при прийнятті управлінських рішень значною мірою залежить як діяльність самої установи чи організації, так і

рівень задоволення потреб населення, що є чи найголовнішим критерієм оцінки діяльності установ соціальної сфери та, зокрема, системи охорони здоров'я.

В економічній літературі *значний внесок* у висвітлення сутності фінансового менеджменту і його розвитку було зроблено Крейніною М.Н., Павловою Л.Н., Ремньовою Л.М., Риндіним А.Г., Самсоновим Н.Ф., Шамаєвим Г.А., Шаповаловою В.М.; особливості його інформаційного забезпечення досліджувались Бланком І.А., Кірейцевим Г.Г., Кузьменко Л.В., Кузьмінім В.В., Поляком Г.Б. та іншими; висвітленням ролі держави в процесі інформаційного забезпечення займався Большаков С.В.

Щодо інформаційного забезпечення соціальної сфери та особливо галузі охорони здоров'я, то ці питання висвітлені недостатньо. Тому *метою даної роботи* є дослідження сутності та особливостей формування інформаційного забезпечення охорони здоров'я, як складової механізму фінансового менеджменту.

Вирішальне значення для реалізації функцій управління має інформаційне забезпечення. Воно дозволяє приймати рішення з врахуванням обміну думками і вибору оптимального з альтернативних варіантів досягнення цілей [2,52].

Інформаційна система (або система інформаційного забезпечення) фінансового менеджменту являє собою процес безперервного цілеспрямованого підбору відповідних інформаційних показників, необхідних для здійснення аналізу, планування і підготовки ефективних оперативних управлінських рішень за всіма аспектами фінансової діяльності суб'єкта господарювання [3,60]. Ми погоджуємось з Бланком І.А. у тому, що інформаційна система - це не просто сукупність показників, як може здатися на перший погляд. Будь-які дані тільки тоді стають інформацією, коли є корисними і придатними для використання їх в процесі управління. Та, на нашу думку, інформаційна система покликана забезпечити даними не тільки процес прийняття оперативних управлінських рішень, а й стратегічних, що є не менш важливим. Тому ми вважаємо, що формування інформаційної бази являє собою процес цілеспрямованого підбору відповідних інформаційних показників, які орієнтовані як на прийняття стратегічних рішень, так

і на ефективне поточне управління фінансовою діяльністю суб'єкта господарювання.

Основна функція інформації в цілому, і зокрема фінансової інформації полягає в наповненості процесу управління даними, базою. „Фінансовий менеджер, який володіє достатньо високою кваліфікацією, завжди прагне отримати достовірну інформацію, перетворюючи яку, він приймає управлінські рішення, необхідні для зміни стану об'єкта” – вважають Самсонов Н.Ф., Бараннікова Н.П., Болодін А.А. та інші [4,16]. Рисунок 1 ілюструє зв'язок інформації з процесом прийняття рішення. Для прийняття будь-якого рішення необхідно володіти певним набором інформативних даних, а результати здійснення певних операцій формують інформацію для наступного рішення.

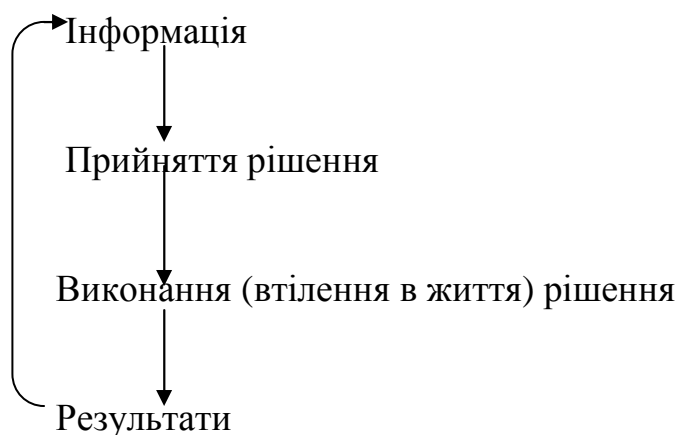

Рис.1. Місце інформації в процесі прийняття рішення.

Важлива роль фінансової інформації в підготовці і прийнятті ефективних управлінських рішень пред'являє відповідно високі вимоги до її якості. Так, фінансова інформація повинна відповідати таким вимогам як: значимість, повнота, достовірність, своєчасність, зрозумілість, релевантність (або вибірковість), співставленість, ефективність та ін. [3,62-64].

Кожен суб'єкт господарювання розпоряджається трьома потоками фінансової інформації: нормативною, плановою і фактичною. В умовах ринкової економіки попит на фінансову інформацію дуже високий. Щоб задовольнити такі різноманітні

інформаційні потреби всіх зацікавлених сторін, суб'єкт господарювання мусить конструювати упорядковані потоки своєї фінансової інформації, забезпечити її систематизоване подання в залежності від змісту запиту відповідної групи споживачів з точки зору її корисності.

Кірейцев Г.Г., Кузьменко Л.Б., Кузьмін В.В., Шаповалова В.М. за джерелами формування виділяють п'ять блоків інформаційного забезпечення [5,48-49;6,11]. Це такі як:

1. Відомості регулятивно-правового характеру (закони, постанови та інші нормативні акти, положення і документи, які мають обов'язковий до виконання характер).
2. Фінансові відомості нормативно-довідкового характеру (нормативні документи державних органів, міжнародних організацій та інших фінансових інститутів, які містять вимоги, кількісні нормативи, часто рекомендаційного характеру).
3. Бухгалтерська звітність (характеризує майновий та фінансовий стан суб'єкта господарювання, є найбільш інформативним та надійним джерелом).
4. Статистична звітність (за умови її точності є найбільш вагомим джерелом інформації для прийняття управлінських рішень).
5. Несистемні дані (включає в себе відомості, які або не мають безпосереднього відношення до інформації фінансового характеру, або виникають поза будь-якою інформаційною системою).

Такі блоки звісно є необхідними для прийняття управлінських рішень, але, на нашу думку, така класифікація є дещо не повною. Тут не враховано, показники діяльності інших суб'єктів господарювання (наприклад конкурентів), що є не менш важливою складовою інформаційного забезпечення та ін. Щодо сфери охорони здоров'я, то її інформаційне забезпечення є настільки специфічним, що результати діяльності галузі важко, а іноді і неможливо знайти в наведених формах звітності.

Конкретні показники інформаційної системи формуються за рахунок як зовнішніх (тобто тих, що знаходяться поза установою), так і внутрішніх джерел інформації. В розрізі кожної з груп цих джерел вся сукупність показників попередньо класифікується [3,65].

Більш повну класифікацію інформаційного забезпечення, яка багато в чому є подібною, подають такі вчені як І.Бланк, Л.Коваленко, Л.Ремньова, Г.Поляк.

До першої групи автори [3,65;7,35;8,39] відносять показники, які характеризують загальноекономічний розвиток країни. Це є перша по значимості група і для охорони здоров'я. Виділимо тут такі підгрупи:

1. Показники макроекономічного та регіонального розвитку держави. Такі показники дають можливість установам охорони здоров'я спрогнозувати свої доходи, які як прямо залежать від рівня валового внутрішнього продукту і національного доходу в країні, бюджетних показників (показників доходів та видатків державного та місцевих бюджетів), так і опосередковано – від рівня доходів населення, індекса інфляції і ін.
2. Показники медичної статистики (показники народжуваності, смертності, захворюваності та ін.).
3. Як самостійну групу [7,35] або ж підгрупу першої групи [3,67] виділяють показники галузевого розвитку. Сюди віднесемо такі показники як забезпеченість галузі медичними працівниками, склад та структура закладів охорони здоров'я в країні, рівень фінансового забезпечення, і зокрема, державного фінансування охорони здоров'я.

Наступною групою показників, які формуються з зовнішніх джерел, на нашу думку мають бути нормативно-регулюючі показники. У дослідженні Бланка І.А. ця група є останньою [3,68], а інші автори такої групи не виділяють. Ми вважаємо, що для сфери охорони здоров'я ця група є дуже важлива, адже саме правові, бюджетні норми і нормативи, а також інші регулюючі показники є основою кошторисного та бюджетного планування.

Показники цих груп є необхідними і для всього суспільства, так як саме тут має знайти своє відображення пріоритетність розвитку галузі серед інших функцій держави. В тих складних соціально-економічних умовах, що ми їх маємо нині (зменшення населення держави, ріст захворюваності, особливо соціально-небезпечних хвороб на тлі низького рівня доходів населення) ні в кого не виникає

сумнівів, що саме охороні здоров'я населення має бути відведено пріоритетне значення в державній політиці.

З розвитком ринкових відносин особливого значення набувають показники, які характеризують діяльність контрагентів і конкурентів. До цієї групи відносимо інформацію щодо діяльності конкурентів, постачальників, споживачів послуг, банків, страхових компаній та ін. Склад цих показників визначається конкретними цілями управління фінансами, обсягами надання послуг, інвестиційної та фінансової діяльності, партнерськими відносинами та іншими умовами [3,68;7,36;8,39].

Наступна група – показники, які характеризують кон'юнктуру фінансового ринку. З розвитком фінансового ринку, розвитком медичних закладів різних форм власності, набуттям державними установами більшої самостійності установи охорони здоров'я будуть мати змогу виступати повноправними учасниками фінансового ринку, а доходи отримані від такої діяльності стануть ще одним джерелом формування фінансових ресурсів. В таких умовах показники кон'юнктури ринку фондових та грошових інструментів набудуть ширшого використання і в сфері охорони здоров'я.

Сьогодні сфера охорони здоров'я знаходиться в зоні адміністративного впливу, що характеризується жорсткою регламентацією її діяльності. Сучасна державна політика повинна бути спрямована на розвиток соціальної сфери, оздоровлення економіки. З цією метою слід посилити господарську самостійність установ охорони здоров'я, передачу їм компетенції з прийняття управлінських рішень, розширення прав керівників установ з використання коштів, що дасть можливість говорити про фінансовий менеджмент, а не тільки про адміністрування установ охорони здоров'я. Саме для цілей фінансового менеджменту, як результат опрацювання наведених груп показників, інформаційне забезпечення системи охорони здоров'я, на нашу думку, повинно складатись з кількох блоків. Виділимо такі:

1. Перелік можливих шляхів дій (альтернативні дії).
2. Перелік можливих подій, які можуть вплинути на очікувані результати (можливі події).

3. Очікувані результати з врахуванням усіх факторів впливу.

4. Розрахунки витрат та доходів усіх можливих варіантів дій (аби точно визначити результати, які будуть отримані від комбінації дія/подія).

Якість і ефективність фінансового менеджменту залежить від точності, відповідності, повноти отриманої фінансової інформації, а також від її зрозумілості. Шим Джей К. та Сігел Джоел Г. наголошують на тому, що саме „розуміння фінансової інформації є обов’язковою умовою того, що ви зможете оцінити ефективність ваших дій” [9,5]. Будь-яке рішення виходить з невідомості і ні один передбачений результат не є гарантованим, тому для прийняття рішення слід володіти усіма можливими результатами від різноманітних шляхів дій. Хороша інформаційна система повинна давати змогу управлінцям вибирати шляхи дій з найбільш сподіваними результатами. При виборі одного з можливих варіантів слід обов’язково подати обґрунтування чому саме той чи інший варіант обрано.

До показників, які формуються з внутрішніх джерел, ряд авторів у підручнику за редакцією професора Поляка Г.Б. відносять показники інформаційного забезпечення фінансового менеджменту, які формуються за даними управлінського і фінансового обліку [7,37]. Бланк І.А. виділяє три групи таких показників. До першої належать показники, які характеризують фінансовий стан і результати фінансової діяльності вцілому по підприємству, до другої групи – показники, які характеризують фінансові результати діяльності окремих структурних підрозділів підприємства, до третьої – нормативно-планові показники, пов’язані з фінансовим розвитком підприємства. На основі системи показників цих груп здійснюється аналіз, прогнозування і прийняття оперативних управлінських рішень. Перевагою показників цієї групи є їх чітка регулярність формування, висока надійність, а також уніфікованість, так як базуються на загальноприйнятих стандартизованих принципах обліку, що дозволяє робити порівняльний аналіз формування та розподілу фінансових ресурсів в аналогічних установах.

Інформація, що стосується сфери охорони здоров’я є дуже специфічною. Наприклад, ціною прийняття будь-якого рішення можуть бути не тільки дані про

обсяги наданої медичної допомоги, але і користь для суспільства (яку кількісно виміряти неможливо).

Усю фінансову інформацію охорони здоров'я можна поділити на два великі блоки – інформація стану та розвитку фінансів охорони здоров'я і інформація щодо фінансової діяльності конкретної медичної установи.

Для оцінки фінансового стану охорони здоров'я слід володіти усією повнотою інформації щодо фінансування галузі: частка видатків на утримання галузі у валовому внутрішньому продукті, частка державних видатків та оцінка складу і структури інших джерел фінансування охорони здоров'я, стан та рівень задоволення суспільних потреб та інше.

Щодо медичної установи, то можемо представити п'ять блоків фінансової інформації. Це буде, так звана, вихідна інформація, або інформація, яка формується з внутрішніх джерел і стосується:

- 1) фінансового стану медичної установи,
- 2) діяльності керівництва установи,
- 3) продуктивності медичної установи,
- 4) ефективності діяльності установи,
- 5) відповідності дій, операцій директивам (указам, постановам, розпорядженням і таке ін.).

Оцінюючи фінансовий стан медичної установи обраховують ті ж показники, що й при оцінці фінансового стану іншого підприємства. У випадку, коли медична установа складається з підпорядкованих відділень, то оцінюється фінансовий стан кожного відділення. Так як погіршення чи покращення діяльності установи може бути викликане певними змінами в діяльності відділень.

Традиційно так склалося, що в основному завжди оцінювалась діяльність керівництва установи шляхом перевірки бухгалтерських документів. Призначення цих перевірок було захистити установу від втрат, розкрадання майна або коштів, попередження зловживань чи шахрайств. Оцінка дій керівництва установи залишається важливою і сьогодні та поряд з цим з'являється потреба і в іншій інформації.

Це стосується, наприклад, оцінки продуктивності діяльності закладу. Сюди віднесемо інформацію про дотримання установою норм, нормативів, наприклад кількість зайнятих ліжко-днів в році та інші, за якими можна оцінити продуктивно чи ні працювала установа.

Оцінка ефективності діяльності установи полягає в оцінці досягнення установою поставлених цілей. Виміряти ефективність чи неефективність важче ніж, наприклад, продуктивність, адже в установах охорони здоров'я мета чи ціль переважно не встановлена кількісно. Та інколи оцінити ефективність тих чи інших дій можливо. Якщо, наприклад, втілення певних управлінських рішень спричинило економію коштів, то можна говорити про їх ефективність.

До п'ятого блоку віднесемо інформацію, що стосується дотримання установами в процесі їх діяльності вказівок, розпоряджень та ін. від вищестоячих організацій (наприклад, врахування обмежень, які встановлюються державою при складанні кошторисів та ін.).

Отримання корисної інформації і зворотний зв'язок вкрай необхідні для того, щоб дати можливість учасникам фінансових відносин приймати рішення. Наявну фінансову інформацію потрібно доводити до самих пацієнтів, а також до лікарів, медсестер та інших професіоналів.

В ході нашого дослідження ми прийшли до ряду висновків. Інформація, що стосується сфери охорони здоров'я є дуже специфічною. Усю фінансову інформацію охорони здоров'я можна поділити на два великі блоки – інформація стану та розвитку сфери охорони здоров'я загалом і інформація щодо фінансової діяльності конкретної медичної установи. Для оцінки фінансового стану охорони здоров'я слід володіти усією повнотою інформації щодо фінансування галузі: частка видатків на утримання галузі у ВВП, частка державних видатків та оцінка складу і структури інших джерел фінансування охорони здоров'я, стан та рівень задоволення суспільних потреб та інше. Управління фінансами охорони здоров'я здійснюється і на рівні державних органів управління, і на рівні установи. Завданням інформаційної системи є забезпечення цих органів точною, повною, достовірною, своєчасною фінансовою інформацією. Проте, інформаційна система фінансового

менеджмента повинна забезпечувати необхідною інформацією не тільки органи державної влади, управлінський персонал установи, що є звичайно дуже важливим, але і задовольняти інтереси широкого кола зовнішніх користувачів, до яких відносяться кредитори установи, потенційні інвестори, податкові органи, аудиторські фірми, благодійні організації, користувачі послуг, населення та ін. Складне переплетіння інтересів різних користувачів інформації спричиняє побудову фінансової інформації, яка б могла максимально задовольнити інтереси всіх користувачів. З цією метою ми пропонуємо виділити п'ять груп вихідної (яка формується з внутрішніх джерел) фінансової інформації установ охорони здоров'я: блоки інформації щодо фінансового стану медичної установи; щодо діяльності керівництва установи; щодо продуктивності медичної установи; щодо ефективності діяльності установи; а також щодо відповідності дій, операцій директивам. Щодо зовнішньої інформації, то вона складається з таких груп, як показники макроекономічного та регіонального розвитку держави; показники медичної статистики; показники галузевого розвитку; нормативно-регулюючі показники; показники, які характеризують діяльність контрагентів і конкурентів; показники, які характеризують кон'юнктуру фінансового ринку. Результатом її забезпечення має бути можливість сформулювати усі можливі варіанти дій з метою прийняття найбільш ефективного рішення.

Література:

1. Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент як фактор економічного зростання. // Фінанси України. - 2002. - №11. – С. 32-40.
2. Кудряшов В.П. Фінанси: Навч. посібник. - Херсон: Олді-плюс, 2002 р. – 352 с.
3. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента. Т.1. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2001. – 592 с.
4. Финансовый менеджмент: Учебник для вузов / Н.Ф. Самсонов, Н.П. Баранникова, А.А. Болонин и др.; под ред. проф. Н.Ф. Самсонова. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1999. – 495 с.

5. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник: / За ред. проф. Г.Г. Кірейцева. – Київ: ЦУЛ, 2002. – 496 с.
6. Кузьменко Л.В., Кузьмін В.В., Шаповалова В.М. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. – Херсон: Олді-плюс, 2003. – 256 с.
7. Финансовый менеджмент: Учебник для вузов / Г.Б.Поляк, И.А. Акодис, Т.А.Краева и др.; под ред. проф. Г.Б. Поляка. – М.: Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 518 с.
8. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. – Чернігів: ЧДІЕУ, 2001. – 456 с.
9. Шим Джей К., Сигел Джоэл Г. Финансовый менеджмент. / Пер. с англ. – М.: Информационно-издательский дом „Филинь”, 1996. – 400 с.
10. Большаков С.В. Основы управления финансами: Учебное пособие. – М.: ИД ФБК-ПРЕСС, 2000. – 368 с.